

УДК 821.111 – 311.8”17/18

Бережна О. О.¹

Кононенко А. Ю.²

¹ ст. викл. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-317 НУ «Запорізька політехніка»

«РОБІНЗОНАДИ» ЯК ЯВИЩЕ В АНГЛІЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ ЕПОХИ ПРОСВІТНИЦТВА

Робінзонада – піджанр пригодницької літератури, який слідом за романом Д. Дефо «Робінзон Крузо» (1719) описує перипетії виживання одного або декількох людей на безлюдному острові. Приклади – «Кораловий острів» Р. Баллантайна, «Таємничий острів» Ж. Верна, «Острів доктора Моро» Г. Уеллса, «Володар мух» В. Голдінга, «Острів напередодні» У. Еко. Серед інших робінзонад існує і українська – пригодницька повість Ігора Федіва та Вал. Златопольця (Валентина Отамановського) «Син України», видана 1919 року [5, с. 43].

У більш широкому сенсі під робінзонадою розуміються всі твори (не тільки літературні, а й фільми, як, наприклад, «Залишитися в живих»), які мають життя і пригоди «відокремлених особистостей поза суспільством» (А. Анікст). При такому підході під визначення робінзонади підпадають розповіді про «дітей джунглів» – Мауглі і Тарзана, а також, романи «Семеро братів» Алексіса Ківі і «Пан» Кнута Гамсуна. Серед науково-фантастичних творів існує піджанр «космічної робінзонади» [2, с. 49].

Інакше кажучи, поява «робінзонад» була детермінована цілком певними соціокультурними обставинами й відповідала запитам читачів. Поряд з численними перекладами та адаптаціями роману Дефо з’являються німецькі, французькі, шведські, та інші «національні» Робінзони. Однак більша частина цих творів була лише імітаціями книги Дефо [3, с. 32].

В той же час не можна не відмітити ті твори, які мали неабиякі ідейні та художні якості та змагалися за популярністю з романом Дефо. Це перш за все роман німецького письменника Й. Г. Шнабеля «Острів Фельзенбуря» (1731), насичений просвітницькою ідеєю станової рівності і сентиментальною чутливістю. Дуже відома була в 2-й пол. XVIII ст. книга німецького вчителя Кампе «Новий Робінзон» (1779). Письменник пристосував роман Дефо для дитячого читання, вклавши у нього дидактично-моральні сентенції та значно скоротивши текст. Чималу роль в пристосуванні «Робінзона Крузо» до педагогічних цілей зіграв Ж. Ж. Руссо, який побачив у ньому вдалу ілюстрацію до своєї теорії про «природну людину» і прямо вказував на значення книги Дефо для виховання дитини [6, с. 192].

В XIX ст. «робінзонівська» тема в літературі була блискуче продовжена швейцарським педагогом І. Віссом. Його «Швейцарський Робінзон» (1812) належить до так званих «сімейних робінзонад», тобто на безлюдному острові опиняється ціла родина, яка цивілізує його. Книга Вісса мала величезний успіх у публіки та певний час навіть перевищувала за популярністю роман Дефо. У середині століття дуже відомим був роман Р. Баллантайна «Кораловий острів» (1858), який репрезентує «юнацьку робінзонаду»: три англійських підлітки опиняються на самоті на кораловому рифі у Тихому океані [7, с. 237].

Слід відзначити неабияку пластичність «робінзонівського» сюжету, який дозволяє поставити в ньому важливі екзистенціальні проблеми. Це, перш за все, безперервна боротьба людини з природою, її приборкання та водночас єднання з нею. Це також відчуття власної самотності, радість натхненної праці. Це спроба створення кращого світу, ніж той, що був примусово чи навмисно покинутий, утопічна мрія про соціальний устрій, де немає місця гнобленню, вадам та злиденності [3, с. 75].

Стосовно жанру та специфіки «робінзонад» слід відзначити, що вона обов'язково містить у собі авантюрний елемент, тобто в широкому розумінні «робінзонаду» можна детермінувати як різновид авантюрного роману. В більш конкретному розумінні вона сполучає риси морського, екзотичного, подорожей та випробування. «Робінзонада» була також одним з перших візріців роману для дітей та підлітків [1, с. 121].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гавришків, Б. Безсмертний твір Данієля Дефо на Україні [Текст] / Б. Гавришків. – К. : Всесвіт, 1960. – 121 с.
2. Дефо, Д. Робінзон Крузо : роман. [Текст] / Д. Дефо; [передисловія М. П. Алексеева и Д. Урнова]. – М. : Детская литература, 1980. – 248 с.
3. Дефо, Д. Робінзон Крузо [Текст] / Д. Дефо; [передмова С. Родзевича]. – К. : Дніпро, 1965. – 274 с.

4. Запорожець, І. Одна з трьохсот п'ятдесяти. [Про роман Д. Дефо «Робінзон Крузо»] [Текст] / І. Запорожець. – К. :Наука і суспільство, 1985 – 50 с.

5. История всемирной литературы : в девяти томах. Том пятый [Текст]. М. : Наука, 1988. – 51 с.

6. Рыбаков, В. Сочинение 412-е, единственное и незабываемое: К 250-летию со дня смерти Д. Дефо [Текст] / В. Рыбаков. – М. : Семья и школа, 1981. – 46 с.

7. Уров, М. В. Вехи традиции в английкой литературе [Текст] / М. В. Уров. – М. : Просвещение, 1986. – 89 с.